

Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року

Доцільність розробки цього стратегічного документу не викликає сумнівів. Позитивною ознакою пропонованого проекту є присутність інтегрованої екологічної складової, що сприяє поверненню поняттю «сталий розвиток» його первісного значення.

Водночас викликає стурбованість відсутність будь-яких посилань на органічно поєднані із завданнями сталого розвитку «Основні напрямки (стратегію) державної екологічної політики» до 2020 (в новій редакції – до 2030) року. Стратегія сталого розвитку і стратегія державної екологічної політики мають бути взаємопов'язаними документами і відсутність врахування положень екологічної стратегії, котра реалізується з 2011 року не має пояснень.

При аналізі змісту проекту виникає ряд зауважень. Попри те, що, як зазначалося вище, екологічна складова повноцінно інтегрована в декларовані цілі і завдання, у вступній частині (див нижче) природокористування та охорона довкілля визначені як «галузь», що є неприпустимою (хоч і поширеною в Україні) методологічною помилкою. Так само не є «галуззями» ані економіка, ані соціальна політика.

«Стратегія також ґрунтується на SWOT-аналізі та аналізі прогалин політики, законодавчих актів, програм і планів у восьми галузях: економіка, соціальна політика, природокористування та охорона довкілля, сільське господарство, енергетика, транспорт, регіональний і місцевий розвиток, освіта та наука». (Вступна частина, стор.9)

Ряд зауважень слід висловити і щодо Операційних цілей передбачених проектом. **Операційна ціль 2.1** *Сприяти збалансованому розвитку сільського господарства* передбачає, зокрема *«До 2020 року припинити незаконне (?) вирощування генетично модифікованих рослин та використання генетично модифікованих організмів» (стор.10)*. Незаконна діяльність за визначенням не може мати терміну, вона мусить негайно припинятися, а винні мають бути покарані.

Те саме стосується **Операційної цілі 6.2** *Забезпечити збалансоване використання та захист морських і прибережних екосистем*, що передбачає, зокрема, завдання *"До 2020 року забезпечити ефективне регулювання вилову риби і покласти край перелову, незаконному, нерегульованому та невідзвітному рибальству"*(стор. 21).

Ряд запитань виникає в контексті **Операційної цілі 2.2** *«Забезпечити доступ до економічно прийнятних, надійних, збалансованих і сучасних джерел енергії для всіх та підвищити ефективність використання енергії»*, та **Операційної цілі 5.2** *«Забезпечити інтегроване управління водними ресурсами і доступ до санітарії для всіх»*.

Вони передбачають, зокрема:

«До 2030 року збільшити частку енергії, вироблену з відновлюваних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії України до 20 %». (стор.10)

-«До 2020 року розробити програму спуску та демонтажу руслових водосховищ на малих і середніх річках з метою відтворення природної течії річок.» (стор.19)

Декларовані наміри можна лише вітати, однак вони не співвідносяться із Стратегією розвитку гідроенергетики і пропонованим Мінпаливенерго баченням енергозабезпечення України загалом.

Будь-які національні програми і стратегії потребують узгодженості із місцевими (регіональними) планами розвитку, розуміння і підтримки на локальному рівні. Однак **Операційна ціль 2.3.** *«Забезпечення сталого розвитку регіонів на основі збереження національних культурних цінностей і традицій»* передбачає до 2025 року лише *«узгодити програмні документи сталого регіонального розвитку зі Стратегією сталого розвитку України з метою забезпечення гармонійного поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів»* (стор.12). Тим часом терміном виконання значної частини завдань Стратегії визначено 2020 рік, а для тих, що мають бути виконані в 2030 році, 2025 мав би бути часом підбиття проміжних підсумків виконання, а не «узгодження». Крім того, пункти щодо "узгодження з ..." наводяться в постановах КМУ або законах які надають чинності Стратегії і, як правило, не включаються в тіло самого стратегічного документа.

Операційна ціль 6.1 *Забезпечити збереження, відновлення та збалансоване використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем та їхніх екосистемних послуг,* котрою передбачено, зокрема *«До 2030 збільшити площу територій та об'єктів природно-заповідного фонду до 17% території країни, зокрема, в гірських регіонах не менше, ніж 2,5% території країни»* (стор.21) **фактично відтерміновує** досягнення відповідних показників розширення площ об'єктів ПЗФ оскільки «Конвенцією про охорону біологічного різноманіття, сторонами якої є 193 країни світу, серед яких і Україна, поставлено завдання створити до 2020 року систему природоохоронних територій на площі 17 % суходолу та 10 % морських акваторій і для цього розроблена спільна програма дій.

Завдання спрямовані на досягнення **Операційної цілі 6.2** *«Забезпечити збалансоване використання та захист морських і прибережних екосистем»* (стор.21-22) передбачають, крім іншого :

-До 2030 року забезпечити суттєве скорочення будь-якого забруднення морського середовища, зокрема повністю припинити скидання неочищених стічних вод об'єктами, розташованими у межах прибережної смуги Азовського і Чорного морів, та унеможливити розливи нафти та інших небезпечних речовин з морських суден.

-Розробити та впровадити системи заходів, спрямованих на запобігання привнесенню плавзасобами шкідливих інвазійних організмів до Азовського і Чорного морів та забезпечити контроль баластних вод 100% плавзасобів, що прибувають у порти України.

У зв'язку із цим слід зауважити, що впродовж останніх двох років, за підтримки Мінекономрозвитку (за участі якого розроблявся проект Стратегії сталого розвитку) та інших зацікавлених відомств (зокрема, Мінінфраструктури) в контексті дерегуляційних заходів, було гранично обмежено можливості екологічного контролю саме в частині забруднення морського середовища та поводження із баластними водами. Проблема останніх не потребує спеціальної «розробки» системи заходів, а може і мусить бути оперативно розв'язана приєднанням України до «Конвенції про контроль суднових баластних вод й

осадів та управління ними» 2004 року, Додатки до якої чітко регламентують поводження із баластними водами у всіх аспектах

В розділі 4. Впровадження Стратегії «Інституційні засади, координація, міжсекторальна взаємодія, рушійні сили та партнерства» (стор.24) зазначено, що для зміцнення інституційної бази сталого розвитку необхідно «створити в усіх міністерствах, регіональних і місцевих органах влади управлінські підрозділи зі збалансованого розвитку». Такий підхід є абсолютно виправданим та підтверджує доречність пропозиції ВЕГО «МАМА-86» запровадити посаду Віце-прем'єр-міністра з питань сталого розвитку без якого належна координація згаданих підрозділів та відповідних відомств в цілому буде неможливою. Тим паче, що згідно Проекту : «Загальна відповідальність за впровадження Стратегії покладається на Кабінет Міністрів України».

Одним з позитивних елементів Проекту є те, що **Додаток 1. Ключові цільові показники** відносить питання відходів, зміни клімату, захисту морських і прибережних екосистем, наземних і внутрішніх прісноводних екосистем, збереження лісів до Вектору безпеки, що сприяє підняттю питань природоохорони на належний рівень.

Однак при цьому проект містить низку суттєвих структурних недоліків. Зокрема, недостатню увагу приділено питанням охорони атмосферного повітря. Саме слово "повітря" в тексті ССР зустрічається лише в рамках загальних положень. Також не мають належного відображення питання використання екологічно дружніх видів транспорту, видів палива, тощо (згадується лише про необхідність "Запровадити енергоефективні та екологічно безпечні системи громадського транспорту у містах на основі використання електричних транспортних засобів", стор. 17),

Є очевидним незбіг із чинною Стратегією державної екологічної політики за низкою завдань щодо:

- політичних і правових засад розвитку сталого споживання і виробництва;
- розвитку органічного с-г;
- збільшення частки відновлюваних джерел енергії;

Для решти цільових показників можна говорити про задовільну співвідносність цілей. Нижче наведена таблиця певних цільових показників чинної Стратегії державної екологічної політики та пропонованого проекту ССР.

Порівняльна таблиця ключових завдань Закону України "Про основні засади (стратегію)..." та проекту Стратегії сталого розвитку

№ пп	Закон України "Про основні засади..."	Проект Стратегії сталого розвитку
1	збільшення до 2020 року частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві, до 7 відсотків;	До 2030 року збільшити площу земель сільськогосподарського призначення, зайнятих під органічним виробництвом, до 3 млн га (4,9 % від території країни) та забезпечити щорічний приріст, починаючи

		з 2020 року, обсягів виробництва та реалізації органічної продукції щонайменше на 5 %.
2	збільшення обсягу використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії на 25 відсотків до 2015 року та на 55 відсотків до 2020 року від базового рівня;	До 2030 року збільшити частку енергії, вироблену з відновлюваних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії України до 20 %.
3	підвищення енергоефективності виробництва на 25 відсотків до 2015 року та до 50 відсотків до 2020 року порівняно з базовим роком шляхом впровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що споживають енергію і енергоносії	До 2030 року забезпечити зниження енергоемності внутрішнього валового продукту на 65 % шляхом впровадження програм і заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності секторів економіки
4	підготовка та схвалення в 2012 році проекту Концепції 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва (ССВ) згідно з Йоганнесбурзьким планом дій, розроблення та реалізація Стратегії та національного плану дій до 2015 року;	До 2020 року розробити Національну стратегію впровадження моделей збалансованого споживання та виробництва та розпочати її реалізацію. До 2030 року запровадити моделі сталого виробництва і споживання з урахуванням національних цінностей та традицій і досвіду природокористування.
5	збільшення до 2020 року в 1,5 раза обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;	До 2030 року збільшити кількість твердих побутових відходів, які переробляються, утилізуються та спалюються, до 50%.
6	забезпечення до 2020 року остаточного знешкодження накопичених не придатних до використання пестицидів шляхом запровадження екологічно безпечних технологій їх знешкодження та розроблення до 2015 року і виконання до 2020 року плану заходів щодо заміни особливо небезпечних хімічних речовин, що виробляються і використовуються в основних секторах національної економіки, та забезпечення їх безпечного транспортування і зберігання;	Здійснити заходи щодо ліквідації найбільш екологічно небезпечних об'єктів зберігання токсичних відходів, зменшення обсягу утворення таких відходів та запобігати їх несанкціонованому видаленню Забезпечити остаточне знешкодження накопичених непридатних для використання агрохімікатів та тари і упаковки від них.

7	<p>реконструкція існуючих та будівництво нових міських очисних споруд з метою зниження до 2020 року на 15 відсотків рівня забруднення вод забруднюючими речовинами (насамперед органічними речовинами, сполуками азоту і фосфору), а також зменшення до 2020 року на 20 відсотків (до базового року) скиду недостатньо очищених стічних вод;</p>	<p>До 2030 року підвищити якість природних вод шляхом зменшення скидів забруднюючих речовин і матеріалів та скорочення обсягів неочищених стічних вод до 5% (від загального обсягу водовідведення), в тому числі шляхом стимулювання будівництва нових, реконструкції та модернізації діючих очисних споруд</p>
8	<p>переважне (90 відсотків) забезпечення дотримання до 2020 року санітарно-гігієнічних вимог до якості поверхневих вод у місцях інтенсивного водокористування населення (для населених пунктів з кількістю населення не менш як 250 тисяч осіб); забезпечення у повному обсязі дотримання нормативних вимог до джерел централізованого питного водопостачання до 2015 року;</p> <p>переважне (70 відсотків) забезпечення дотримання до 2020 року санітарно-гігієнічних вимог до якості води, що використовується для потреб питного водопостачання та приготування їжі сільським населенням;</p>	<p>До 2030 року забезпечити повне дотримання санітарно-гігієнічних вимог до якості поверхневих вод.</p>
9	<p>запобігання порушенням санітарно-гігієнічних вимог до якості повітря в населених пунктах (з кількістю населення не менш як 250 тисяч осіб) шляхом створення та удосконалення до 2015 року систем автоматичного моніторингу та посилення екологічного контролю за якістю повітря;</p>	<p>До 2030 року зменшити негативний антропогенний вплив у містах у перерахунку на одну особу, зокрема, шляхом покращення якості повітря та видалення міських й інших відходів</p>
10	<p>оптимізація структури енергетичного сектору національної економіки шляхом збільшення обсягу використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю до 2015 року на 10 відсотків і до 2020 року на 20 відсотків, а також забезпечення</p>	<p>До 2030 року зменшити обсяги викидів парникових газів в усіх секторах економічної діяльності до рівня, який не перевищуватиме 60% від рівня викидів 1990 року</p>

	скорочення обсягу викидів парникових газів відповідно до задекларованих Україною міжнародних зобов'язань в рамках Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату ;	
11	визначення до 2015 року основних засад державної політики з адаптації до зміни клімату, розроблення та поетапне виконання національного плану заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та запобігання антропогенному впливу на зміну клімату на період до 2030 року, в тому числі в рамках реалізації механізму Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату , проектів спільного впровадження та проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій;	Розробити Стратегію низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 року та забезпечити її впровадження
12	доведення до 2015 року площі національної екомережі до рівня (41 відсоток території країни), необхідного для забезпечення екологічної безпеки країни, запровадження системи природоохоронних заходів збереження біо- та ландшафтного різноманіття і розширення площі природно-заповідного фонду до 10 відсотків у 2015 році та до 15 відсотків загальної території країни у 2020 році;	До 2030 збільшити площу територій та об'єктів природно-заповідного фонду до 17% території країни, зокрема, в гірських регіонах не менше, ніж 2,5% території країни
13	збільшення до 2020 року площі заліснення території до 17 відсотків території держави шляхом відновлення лісів та лісорозведення на земельних ділянках лісового фонду, створення захисних лісових насаджень на землях несільськогосподарського призначення і землях, відведених для заліснення, відновлення та створення нових полезахисних лісових смуг, крім природних степових ділянок;	До 2030 року збільшити лісистість території до 20 % площі країни
14	зменшення до 2020 року в середньому	Зменшити до 2030 року площу орних

<p>на 5-10 відсотків площ орних земель в областях шляхом виведення із складу орних земель схилів крутизною більш як 3 градуси, земель водоохоронних зон, консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням у лісовій та лісостеповій зонах та залуженням у степовій зоні;</p>	<p>земель на 10 % за рахунок земель з крутизною схилів понад 3 градуси, розораних земель водоохоронних зон, деградованої, малопродуктивної та техногенно забрудненої ріллі шляхом заліснення таких земель у лісовій та лісостеповій зонах та залуження у степовій зоні.</p>
---	---

Для підвищення ефективності реалізації ССР в частині індикаторів необхідно додати наступні розділи:

- Показники викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення
- Показники втрат води при транспортуванні
- Показники доступу населення до централізованого водопостачання
- Показники використання свіжої води
- Показники рубок та відтворення лісів
- Показники захворюваності населення
- Показники внесення мінеральних та органічних добрив
- Показники вуглецевої продуктивності валового внутрішнього продукту
- Показники загального постачання та кінцевого споживання енергії
- Показники обсягу утворення побутових відходів

Пропонуємо, також, наступні доповнення до тексту проекту документу:

До Операційної цілі 4.3:

- До 2020 року внести зміни до державних будівельних норм України щодо забезпечення зарядних пристроїв для електромобілів при проектуванні нових та реконструкції існуючих автостоянок та гаражів.

*- До **Операційної цілі 5.1.** До 2030 року запровадити використання екологічних рахунків в системі статистичного обліку країни.*

Сподіваємося, що подані зауваження і пропозиції будуть враховані в процесі подальшого доопрацювання Проекту.
